

A rózsza

(Benedek Elek: Magyar népmese és mondavilág II.)

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy gazdag kereskedő ember, annak két szép leánya. Azt mondja egyszer a kereskedő a leányoknak:

– Na, édes leányaim, én most elmegyek idegen országba, mondjátok meg, mit hozzak onnét nektek? Mondja az idősebbik leány:

– Nekem, édesapám, hozzon egy olyan arany köntöst, hogy a derekát egy karikagyűrű átalérje, s ha leteszik a földre, ott szépen megálljon. Mondta a másik:

– Nekem, édesapám, csak egy rózsát hozzon.

Csodálkozott a kereskedő erősen, s mondta a kisebbik leánynak:

– No, neked ugyan nem nagy a kívánságod. Hozhatok én rózsát, szebbnél szebbet, nem egyet, de százat. De jól van, ha rózsza kell, rózsát hozok neked.

Elbúcsúzott a kereskedő a lányaitól. De hogy szavamat össze ne keverjem, volt két szép rozsmaringbokor, s meghagyta a lányainak, hogy azokat este, reggel öntözzék, amíg odajár, mert valahányszor elfeledik az öntözést, mindannyiszor egy-egy ága hervad el a rozsmaringbokornak. Megígérték a leányok, hogyne ígérték volna meg.

Elment a kereskedő, ment hegyeken-völgyeken, erdőkön-mezőkön által, s amint egy nagy városba ért, ott mindjárt vett is egy arany köntöst az idősebbik leányának, éppen olyat, amelyet a szíve kívánt: egy karikagyűrű átalérte, s ha a földre eresztették, ottan szépen megállott. Haj de halljatok csudát: ment városról városra, faluról falura, s rózsát nem talált sehol. Sem csúnyát, sem szépet. Talált rózsabokrot eleget, de rózsát, egyet sem. Megszomorodott erősen a kereskedő, s mind csak sóhajtozott magában:

– Istenem, Istenem, lám csak, egy rózsát kért a kisebbik leányom, s azt sem tudok szerezni!

Föltette magában, hogy addig meg nem nyugszik, még ha térdig vásik is a lába, amíg rózsát nem talál. Ment, mendegélt hetedhét ország ellen, erdőkön-mezőkön, folyóvizeken át, benézett minden kertbe, amerre csak járt, látott szebbnél szebb virágokat, csak rózsát nem. Látott rózsabokrot is eleget,

de mintha valamennyiről éppen akkor vágták volna le a rózsát: csak a helye látszott.

Már egy kerek esztendeje volt, hogy eljött hazulról, azt hitte, hogy: no, már a világ vége sem lehet messze. Amint megy, mendegél, meglát egy gyönyörű szép szigetet. Hát azon a szigeten annyi a virág, hogy a szeme nem telt be a nézésével. Volt ott rózsza is, nem egy, de száz; nem száz, de ezer, szebbnél szebb; égővörös, halovány vörös, sárga, mint a színarany, s fehér, mint a fehér liliom.

Bemegy a szigetre, s amint ott mendegél, egy aranysövényű kerthez ér, amelynek a kapujában két sárkány állott istrázsát. Gondolja magában:

„Na, ide jó helyre kerültem. Innen ugyan nem viszek rózsát!” De még jobban meggondolta:

„Egy életem, egy halálom, akárhogy lesz, megpróbálom!”

S nekiindult a kapunak. Hát hallgassatok ide, mi történt! Nem történt a világon semmi. Az a két sárkány meg sem moccant; nem ám, mert kő volt mind a kettő.

Megy tovább, s látja, hogy egy ember ott áll az ösvény szélén. Köszön neki illendőképpen:

– Adj isten jó napot, földi! De bizony a földi azt sem mondta: befellegzett. Közelebb megy hozzá, nézi, nézi, aztán megtapogatja, s hát ez az ember is tiszta kő. Továbbmegy, néz erre, néz arra, s hát itt egy deli szép úrfi, ott egy gyönyörűséges szép kisasszony. Volt ott száz is, ha nem több, s mind meg voltak merevedve álló helyükben, csupa kő volt valamennyi. Nem talált egy élő lelket, akivel beszéljen.

Ott volt a kert közepén egy ragyogó szép palota: gondolta, fölmeget oda, majd csak talál ott valakit. Fölmeget a garádicson, be akar nyitni az ajtón, de még a kilincsre sem tette a kezét, kinyílt az ajtó magától, s utána be is csukódott. Éppen a konyhába lépett, s hát ott ég a tűz nagy lobogva, sülfő a sok mindenféle drága étel, de szakácsnének híre-nyoma sincs. „Uramisten, uramisten, tűnődött magában, hova kerültem én, talán valami elátkozott országba?!”

Indul a szomszéd szobába, annak az ajtaja is megnyílik magától, s amint belép, be is csukódik utána, ott sincs senki. De volt a szoba közepén egy asztal, aranyabrosszal megterítve, aranytányérok, -villák, -kanalak, -kések, éppen két személyre való. Ő bizony, gondolja, akármi történik vele, asztalhoz ül, s ha enni hoznak, eszik. Le is ült az asztalhoz, s ahogy leült, színig volt a tányér levessel, de nemcsak az övé, hanem szemben vele a másik tányér is; s ahogy

elkezdett kanalizni, látta, hogy vele szemben is mozog a kanál, fogy a leves, de hogy ki eszik ott, azt el nem tudta képzelni, mert nem látott senkit.

Aztán sorban kerültek az asztalra a mindenféle jó peccsenyék, borok, gyümölcsök; került oda még kávé is. Evett-ivott mindenből, evett-ivott az a más-sik is, az a láthatatlan valaki, de már azt igazán a jó isten tudja, hogy ki. Mikor aztán jól megebédelt, fölkel az asztaltól, ment a szomszéd szobába, ott sem talált senkit. Keresztülment vagy száz szobán, s hát a legutolsóban két ágy meg van vetve.

Nem kérdezte senkitől, mert nem is volt kitől, szabad-e, nem-e, az egyik ágyba belefeküdt, s mind csak azt nézte, hogy vajon a másik ágyban fekszik-e valaki? Egyszerre csak elkezdt suhogni a párna s a dunna a másik ágyban, mint-ha nyughatatlanul forogna egyik oldaláról a másikra valaki. Nekibátorodik a kereskedő, gondolja, egy élete, egy halála, már csak mégis megnézi, hogy ki fekszik abban az ágyban.

Odamegy, végigtapogatja az ágyat, de biz azt tapogathatta, senki sem feküdt abban. Nagy bosszúsan visszafeküdt az ágyába, de ahogy lefeküdt, csak megszólal egy hang a másik ágyból:

– Jobb, ha alszol, amíg jó dolgod van.

– Ejnye, ilyen-olyan adta, hát mégis van ott valaki?! – kérdezi a kereskedő. Kiszökik az ágyból, odaszalad a másikhoz, jól megrázza a dunnát, s mondja:

– Szóljon, ki van itt?!

Nem volt ott senki, nem felelt senki. Visszafekszik megint az ágyába, s hát, ahogy lefekszik, az ablak alatt elkezdenek énekelni a madarak, de olyan szomorúan, hogy a kereskedőnek a szíve majd megszakadt belé. „Istenem, istenem, mégis csak elátkozott ország lesz ez!” – sóhajtozott magában a kereskedő.

Aztán egyszerre csak hallja, hogy valaki a szobában elkezdt sírni keservesen. Nézett erre, nézett arra, s ismét csak nem látott senkit, csak a keserves zokogást hallotta. Hát, jól van. Nagy nehezen elaludott, s reggel, ahogy fölébred, kinéz az ablakon. De azt emberi száj nem tudná elémondani, ami gyönyörű szép rózsza volt az ablak alatt. Egyik szebb volt a másnál. S a szegény kereskedő nem tudta, hogy melyiket szakítsa le, mert ahogy egyhez hozzányúlt, mindjárt szebbet pillantott meg.

Egyszer mégis megakadt a szeme egy gyönyörűséges szép fehér rózsán, fehérébb volt a fehér liliomnál. Uccu, neki! Kiugrott az ablakon, elévette a fehérvári bicskáját, s lenyisszentette a rózsát. De csak hallgassatok ide, mi történt! Ahogy levágta a rózsát, valami keserves sírás, jajgatás tört ki a rózsafa tövé-

ből. S kerekedék egyszerre nagy nehéz fekete fürgeteg, dörgött az ég, hullott az istennyila olyan sűrűn, mint amikor a szilvafát rázzák. Aztán egy nehéz, fekete felleg mind alább-alább ereszkedett, egyenesen az ő feje felé. S abból a fekete fellegből kigömbölyödött egy csudálatos, szörnyűséges teremtés, aki-nek kígyóbőre volt, serteszakálla, ripacsos arca, s az egész teste úgy össze volt töpörödve, mint a pirított szalonnabőr.

Reszketett a kereskedő, mint a nyárfalevél, s lelkét Istennek ajánlotta: bizonyosan hitte, hogy most már vége az életének. Akkor aztán megszólalt az a csudaszörny, és mondta neki:

– Leszakasztád a legszebb rózsát, a rózsáknak a királynéját; hát tudd meg, hogy ha hét nap alatt ide nem hozod a legszebb s legkedvesebb leányodat, szörnyű halálnak halálával halsz meg! Egy szót sem szólt a kereskedő, azt is lassan mondta.

Hazaindult nagy búsan, a szíve majd megszakadt, ha arra gondolt, hogy az ő szép leányát ide kell hozni ehhez a csudaszörnyhöz. Hazamegy, s hát ott-hon is csak szomorúság várta. A nagyobbik leányának, amíg ő oda volt, mind csak a mulatságon járt az esze, nem gondolt a rozmaringbokorral, este-reggel nem öntözte. Kiszáradott, csak a száraz kórója maradt. Hanem a másik leány, az bezzeg ápolta a rozmaringbokrot: virult annak minden ága.

Sírt a kereskedő, mikor a leányát meglátta, s mondta neki:

– Hoztam rózsát, leányom, édes leányom, elhoztam a legszebbet, amely a világon volt. Haj, de ez a rózsza is lesz az én halálom! Aztán elmondta, hogy mi történt. Mondta a leány:

– Ne búsuljon, édesapám! Jó az Isten, majd megsegít. Csak maradjon itthon békességben, elmegyek én abba az elátkozott országba.

Elbúcsúztak egymástól keserves könnyhullatások közt, s addig ment a leány, míg arra a szigetre nem ért. Éppen úgy járt, mint az édesapja. Nem találkozott senkivel, még a csudaszörnnyel sem. Ott járt-kelt egymagában, hol a kertben, hol a palotában, nem volt egy lélek, kihez egy szót szóljon. Így teltek-múltak a napok nagy szomorúságban.

Hanem egyszer álmot látott a leány. Azt látta álmában, hogy eljött hozzá egy tündérr királyfi, az őt elvitte ebből az elátkozott országból, elvitte egy aranykertbe, ottan koronát tettek a fejére, s királyné lett belőle. Ez a királyfi még egy arany hajszálát is hagyott nála. De mikor reggel fölébredt, bizony nem volt aranyhajszál, hanem serteszőr, amit talált.

Na, telt-múlt az idő. Amint egyszer járt-kelt a kertben, fölsóhajtott nagy búsan:

– Istenem, istenem, bárcsak egy oktalán állat vetődne ide, hogy ahhoz beszélhetnék! Ahogy ezt a szót kimondotta, elejébe toppan a csudaszörny, s mondja:

– Beszélni akartál, hát itt vagyok. Megijedt szörnyen a leány. A szava elállott. Egy szó nem sok, annyit sem tudott szólni. Mondta a csudaszörny:

– Hát jól van, látom, hogy félsz tőlem, nem beszélsz velem. Nesze, adok neked egy harangvirágot, ha ismét megkívánod a beszélgetést, rázd meg ezt a virágot, csenget ez, mint az aranycsengő, s a szavára itt leszek tenálad. Azzal a csudaszörny eltűnt.

Teltek-múltak a napok, s a szegény leány mind tűnődött magában, hátha az a csudaszörny az a tündérkirályfi, akit álmában látott. Addig s addig gondolta ezt, hogy egyszer csak megrázintotta a harangvirágot, s ím, abban a pillanatban előtte termett a csudaszörny.

– Hívtál, itt vagyok. Félt a leány most is, hanem azért mégis elkezdett beszélgetni. Beszéltek erről-arról s mindenről. Azután hogy, hogy nem, minden nap megrázintotta a harangvirágot, s ha nem látta a csudaszörnyet, ha nem beszélhetett vele, olyan volt, mint az árva, akinek sem apja, sem anyja.

Egyszer, amint beszélgettek egymással, felsóhajtott a leány:

– Istenem, istenem, ha én még egyszer megláthatnám az édesapámat! Azt mondta a csudaszörny:

– Nesze, itt van egy karikagyűrű. Este lefekvéskor háromszor fordítsd meg a kicsi ujjadon, s reggel otthon ébredsz fel. De azt megmondom, hogy egy hét elteltével visszajöjj, mert különben szomorú vége lesz az életednek. Hát csak ugyan reggel otthon ébredt fel a leány. Volt nagy álmélkodás, volt nagy öröm.

De bezzeg hamar búra változott a nagy öröm, mikor a leány megmondta, hogy egy hét alatt vissza kell mennie. Elbúcsúzott az édesapjától, mikor a hét letelt, keserves sírással visszament a csudaszörnyhez. De alig volt ott egy hetet, kettőt, ismét kezdett sóhajtozni:

– Istenem, istenem, de szeretném még egyszer látni az édesapámat!

– Jól van – mondá a csudaszörny. – Nesze, itt van ebben az iskátulyában egy csudaír, kend meg ezzel a válladat, aztán szárnyak nőnek belőle, s hazarepülhetsz a gondolatnál is sebesebben. De visszajöjj egy hét múlva, mert különben szomorú vége lesz az életednek.

Hazarepült a leány, s elmondta otthon, hogy milyen jól bánik vele az a csudaszörny, hogy minden szavát megfogadja, s ő bizony szívesen megy vissza hozzá egy hét múlva. Hallja ezt az idősebb leány, megirigyelte a húga szerencsáját, eldugta a csudaíres iskátulyát, s mikor a hét nap letelt, a leány nem

tudott szárnyat növeszteni magának, gyalog kellett, hogy visszainduljon az elátkozott országba.

Megérkezik a szigetre, rázintja a harangvirágot, de a csudaszörny nem jelent meg. Kereste mindenfelé a kertben, s újra meg újra rázta a harangvirágot, a csudaszörny nem volt sehol. Nagy bánatában bement abba a kicsi kertbe, ahol az apja a rózsát szakasztotta, s hát uramisten, mit látnak szemei!

Ott fekszik a rózsabokor tövében a csudaszörny megmerevedve, holtan. Föléje hajlik a leány, költögeti sírva, költi, de nem hallja. Aztán fölemeli a fejét, s megcsókolja a homlokát a csudaszörnynek, s hát ím, sóhajt egyet. Megcsókolja másodszor is, s hát ím, megmozdul. Megcsókolja harmadszor is, s hát ím, fölegyenesedik a halott. De halljatok csudát, nem volt az többet kígyóbőrű, serteszakállú, ripacsos arcú csudaszörny, hanem volt, mit gondoltok, mi volt? Egy szépséges tündérkirályfi. Ott mindjárt egymásnak a nyakába borultak, s mondták mind a ketten:

– Ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket! S ott mindjárt elmondta a leánynak a tündérkirályfi, hogy őt egy ördögös szüle boszorkányozta meg, amért hogy feleségül nem vette a leányát. Kővé változtatott embert, állatot az ő országában, őt magát pedig csudaszörnnyé, s megátkozta, hogy addig csudaszörny maradjon, amíg egy szép leány meg nem csókolja. Na, csaptak aztán lakodalmat, hét országra szólót. Fölkerekedtek szélhintóba, s hipp-hopp, ott voltak a kereskedőnél, ottan újra nagy lakodalmat csaptak. Engem is meghívtak, ettem, amit kaptam, s mikor nem volt semmi, szépen elináltam. Aki nem hiszi, járjon utána.